

Si miro enrere

Roser Iborra contribueix amb aquest text a l'homenatge a les dones silenciades d'Alpens, població de la qual és filla | «Les dones cantaires van escriure sense llapis una història d'amors i de desamors; de petites mofes sobreenteses contra els poderosos que les oprimien i menystenien; van confegir melodies de tendresa per adormir les criatures i per plorar les penes amagades i ofegades molt endins del cor»

Imatges de dones a l'acte d'homenatge a les dones silenciades d'Alpens | Lluís Suriñach / Gent d'Alpens

Si miro enrere, cap al record de les dones d'Alpens que m'han precedit, sento una gran admiració i una profunda tendresa... i un punt de tristesa, també.

Parlo de les dones que treballaven a la fàbrica des dels tretze anys, que van veure morir la infantesa entre el soroll eixordador dels telers; de les que van cuinar i servir dinars a la fonda o van rentar muntanyes d'olles i plats i després encara van anar a regar l'hort i a fer el sopar de casa. De les que van rentar cabassos de roba a l'aigua gèlida del safareig glaçat, de les que van estendre la roba blanca com una bandera de pau contra el cel molt blau i contra totes les batalles i les guerres, i la roba de coloraines com un arc de Sant Martí domèstic. Parlo de les dones i les nenes que van carretejar infinites galledes d'aigua de la font a casa, o feixos de llenya menuda per encendre el foc. Parlo de les que van patir per poder posar a taula un plat de patates aixafades amb una rosta solitària. Parlo de les que van parir amb un dolor silenciós en la penombra de les cambres i de les que hi van morir...

Parlo també, però, de les dones que malgrat tot cantaven: espellofant blat de moro, estenent la roba o rentant els plats; al voltant de la llar de foc o a l'hort de terra minsa i escassa o al carrer

que escombraven curosament. Les dones cantaires van escriure sense llapis una història d'amors i de desamors; de petites mofes sobreenteses contra els poderosos que les oprimien i menystenien; van confegir melodies de tendresa per adormir les criatures i per plorar les penes amagades i ofegades molt endins del cor.

Parlo de les dones que van estimar i van ser estimades. De les que van estimar i van ser maltractades. De les que van estimar i van ser deixades de la mà de déu, amb criatures per fer créixer i una desesperança colgada molt endins del cor, com un terròs invisible de sang aplegada.

Imatges de dones a l'acte d'homenatge a les dones silenciades d'Alpens Foto: Lluís Suriñach / Gent d'Alpens

Parlo de les dones que van resar a un déu inclement i van encendre ciris d'angoixa i van confiar en una altra vida més plaent, perquè el dia a dia era massa devastador.

Parlo de les dones que no van poder aprendre de lletra i que per sempre més no van saber desxifrar les paraules escrites, o de les que van aprendre ben just a escriure el seu nom, o de les que van anar a estudi només dues o tres temporades i després van ser empeses sense remei a la fàbrica que esmicolava els somnis.

Parlo de les dones pageses i ramaderes, aïllades en masies solitàries i sotmeses a una jerarquia fèrria: el marit, el sogre, la sogra... que acomplien un ritual esgotador de feines que començaven a l'alba i que no acabaven fins ben entrada la nit, quan les estrelles s'encenien una a una al vellut negre del cel, només per a elles.

Parlo de nenes que van haver d'anar a servir senyores capricioses, lluny de casa i del poble, a l'altra banda d'un món massa injust i massa petit.

Parlo de les dones que, malgrat tot, van riure i van encomanar l'alegria de viure al seu voltant; que van fer créixer flors als terrats i als ampits de les finestres; que van criar pollets i ànecs i conills i van collir bolets i van fer créixer petites meravelles a l'hort: mongetes i ceba tendra, carbassons tendríssims i albergínies morades com la casulla de seda d'un bisbe.

Imatges de dones a l'acte d'homenatge a les dones silenciades d'Alpens Foto: Lluís Suriñach / Gent d'Alpens

Parlo d'històries no escrites, de vides que van tenir un lligam molt estret amb els boscos i el cel i les fonts; que van celebrar i maleir la neu i el glaç i el fang dels camins. D'històries que encara portem impreses a la pell, al cor, a les mans, a les cançons o als contes a la vora del foc, a les dites, a les paraules del Lluçanès tan nostres i, sovint, diferents.

Parlo d'històries i cançons explicades o cantades que han rodolat pel temps com còdols de riu, arrodonides i canviant: del sastre d'Alpens que va anar a cosir a Sora o dels encantats de Roca de Pena, de l'hereu Riera, del Cabrinetty mort, de l'Amèlia malalta, de les noies de l'Alou...

Parlo de l'Assumpció de Cal Jolis que, durant molts anys, dia sí i dia també, va ser darrera el taulell, amb calma i parsimònia, dedicant-nos una paraula amable, a més del pa i la torna, o del pa i la coca, o del pa i les patates i el diari. Durant molts anys, dia rera dia, l'Assumpció ens va obrir fora d'hora, si convenia, i ens va tractar com a amigues, com a amics.

Parlo de la Palmira de Cal Bep: la hi sabíem, a la casa enfilada com un far, sempre a punt de fer-nos un favor, sempre amable.

Parlo de la Palmira de l'Enric, asseguda a l'entrada de casa, esgranant pèsols acabats de collir i paraules lentes com el camí del sol cap a ponent.

Parlo de la Maria de Cal Miqueló, dels seus cabells lluminosament blancs i les mans gastades.

Imatges de dones a l'acte d'homenatge a les dones silenciades d'Alpens Foto: Lluís Suriñach / Gent d'Alpens

Recordo la Maria de Cal Terra, sempre alegre i a punt per a un acudit, que ens deixava emportar els vestits de la botiga per emprovar a casa.

Recordo la Marieta de Can Pous, sempre riallera, que ens omplia la lletera amb dos petricons de llet acabada de munyir a la cuina amb aigüera de pedra, al costat de l'escó i la llar de foc.

Recordo l'Enriqueta de Cal Cases, tan ben plantada, sempre disposada a ajudar qui fos.

Parlo de la Pepeta de Cal Pei, que ja forma part del nostre paisatge íntim: el que recordem quan som fora d'Alpens, el que enyorem.

La vèiem passar amb el cabàs, la Pepeta, dia sí i dia també, sempre enfeïnada; o regant les flors, o passejant carretera amunt, carretera avall...

La Pepeta de Cal Pei ens guardava les claus que són de tots, i les paraules perdudes; els noms de les cases, els noms de les flors: l'herba prima, la vinca, els boixets, els clavells de pastor, la jonça, l'herba blava... Cal Merra, Cal Turra, Cal Noimàs, Cal Fideuer, Cal Sansó, Cal Guiu, Cal Magí, El Tíny, Ca l'Andri, Ca la Sini... Ens guardava les claus dels consells, les claus dels records, les claus de les cançons antigues.

Si estàvem malalts, tenia una paraula amable a punt; si estàvem bons, també un somriure... i a vegades, fins i tot, una petita, benèvola, fina ironia.

Parlo de la Sebastiana, àgil i valenta, que trobava temps per a tot i també enfilava bigudins amb mans expertes.

Parlo de la Lola de Cal Ferreró, menuda i forta i feinerana, que tenia uns balcons que vessaven de flors i un hort tan ben arrengherat com un jardí.

Recordo la Doloras de Cal Curt, que ella volia que fos Cal barber, travessant la plaça amb un pas decidit.

Parlo de la Justina, la llevadora, atrafegada amb moltes feines diferents però sempre a punt per a la més imprescindible: ajudar a néixer les criatures que després veia créixer amb una rapidesa de vertigen.

Imatges de dones a l'acte d'homenatge a les dones silenciades d'Alpens Foto: Lluís Suriñach / Gent d'Alpens

Parlo de la Maria de Cal Peret Cai, que tallava la carn amb una precisió màgica i et regalava conversa. O de la Trini, petita i vestida sempre fosca, que feia el dinar a la rebotiga i omplia els gots als homes que hi feien la barreja de bon matí. Parlo de la Concepció, la nena arrissada i riallera que ajudava a la botiga i jugava amb els gats al pati.

Parlo de la Remei de Cal Sala amb el davantal blanc immaculat i una bonhomia sempre tranquil·la, a la carnisseria de La Placeta.

Parlo de la Lourdes, que rentava plats a la fonda amb una velocitat fantàstica i que tenia sempre un somriure a punt.

Parlo de la Trini del Cobert, amb la bata planxada i el pentinat impecable, que plegava tovallons

vora les taules del restaurant parades.

Parlo de la mare de la Deli, la Dolors, que feia el camí a peu fins a la fonda o l'església amb aquell seu passet menut de pardal incansable i aquell optimisme tossut.

Parlo de la Maria de Cal Iborra, que feia uns vestits increïbles i criava criatures i encara podia ajudar a la torneria, incansable.

Parlo de la Pilar de Cal Mingo, que parlava aquella seva barreja inèdita de castellà i català i que sempre somreïa i feinejava dins i fora de la caseta blanca.

Parlo de la Carmeta de Cal Borni, cartera, missatgera de cartes secretes, sempre amunt i avall.

Parlo de Donya Juanita, la mestra, que va ensenyar català a La Torre durant el temps de la república, contra totes les adversitats i perills.

Parlo de les majordomes que tenien la rectoria neta com una patena.

Parlo de les monges, que ensenyaven una mica de lletra i una mica de cosir i molts rosaris i parenostres...

Parlo de la Dolors de Cal Sastre, que cosia al balcó i observava tot el que passava al carrer, on ja feia anys que les cames no la portaven.

Parlo de la Margarida, la dona del ferrer, petita i esmunyedissa com un ocell, que es veu que es deia Cecília però ningú no ho sabia.

Parlo de dones que he conegut i d'altres que són noms difosos enmig de la boira dels anys. De l'àvia Vilamala a la finestra i de l'Anastàsia i les flors; de la Rosalia de Cal Guiu, la Leonor de Cal Paleta, de la Montserrat de Cal Cosme, de la Pepeta de Cal Ton, de la Carmeta de Cal Guarda, de la Montserrat de Cal Moreu, de la Josefina de la Vall, de la Montserrat i la Carmina del Graell, de la senyora Amàlia, de la Mercè i la Júlia de Cal Teta i de la Lourdes de Cal Perotet, de la Roseta del Casino, de la iaia Caterina de Cal Pei quan encara era Cal Sabater...

Imatges de dones a l'acte d'homenatge a les dones silenciades d'Alpens Foto: Lluís Suriñach / Gent d'Alpens

Parlo de dones que van morir joves, potser nenes, i que van deixar un rastre d'olor de flors sense descloure a l'ampit de les finestres i als camps llaurats de les teulades, o de dones velles i sàvies que fins a darrera hora van mirar el món des de la sornegueria brillant d'uns ulls petits i enfonsats a la pell clivellada.

Parlo de la petita complicitat de ser d'Alpens, que vol dir: sí, tenim el sol i el vent i les gelades. Tenim les solituds i les companyies i la petita certesa que cada dia es farà clar endins i enfora dels nostres ulls i per damunt de les muntanyes. Tenim la sort i les limitacions d'un poble petit, que ens empenyen a trobar feina carretera enllà però amb la certitud que tornarem als carrers petits on les converses passades i presents fan garlandes invisibles a tots els balcons, i els dracs petits de ferro veuen passar els anys des de les portes només ajustades.

Si miro enrere, cap al record de les dones que m'han precedit, sento una gran admiració i una profunda tendresa.